

THỰC TRẠNG TỔ CHỨC DẠY HỌC CHỦ ĐỀ TÍCH HỢP LIÊN MÔN TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 9 Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ

Hoàng Thị Thanh Giang

Khoa Sư - Địa, Trường Đại học Tây Bắc

Tóm tắt. Bài báo trình bày thực trạng nhận thức và quá trình tổ chức dạy học tích hợp hiện nay của đội ngũ giáo viên (GV) và học sinh (HS) trong dạy học môn Địa lí lớp 9 ở trường THCS. Kết quả nghiên cứu cho thấy phần lớn GV đã có những hiểu biết cơ bản về sự cần thiết phải dạy học tích hợp (DHTH); hiểu các khái niệm, nguyên tắc, quan điểm và các hình thức DHTH. Đa phần HS hứng thú với các bài giảng Địa lí, nhất là các tiết học đổi mới, có sử dụng phương pháp và phương tiện dạy học tích cực. Tuy nhiên, việc tổ chức DHTH mới chỉ dừng ở mức thấp (lồng ghép/liên hệ), áp lực về thời lượng tiết dạy, phân phối chương trình còn lớn... Những nghiên cứu về thực trạng trên là cơ sở quan trọng để người nghiên cứu đưa ra những đánh giá, những biện pháp cụ thể tác động vào quá trình dạy học, góp phần nâng cao chất lượng dạy – học bộ môn.

Từ khóa: Dạy học tích hợp, chủ đề tích hợp liên môn, thực trạng dạy học, Địa lí lớp 9.

1. Mở đầu

Trên thế giới, dạy học tích hợp (DHTH) đã được nghiên cứu áp dụng từ rất sớm và trở thành một trào lưu sư phạm hiện đại. Dạy học tích hợp được UNESCO định nghĩa là “một cách trình bày các khái niệm và nguyên lý khoa học cho phép diễn đạt sự thống nhất cơ bản của tư tưởng khoa học, tránh nhấn quá mạnh hoặc quá sớm sự sai khác giữa các lĩnh vực khoa học khác nhau” [4].

Hướng dạy học tích hợp, ở nhiều nước trên thế giới, trong đó có khu vực Đông Nam Á, đã được áp dụng trong hệ thống giáo dục các trường phổ thông từ nhiều thập niên cuối thế kỷ XX và đầu thế kỷ XXI [2, tr.51-52] [5, tr.44]. Ở Việt Nam, nhiều tác giả quan tâm nghiên cứu và cung cấp một số cơ sở lý luận về dạy học tích hợp theo định hướng phát triển năng lực và giới thiệu chủ đề minh họa giúp giáo viên có cơ sở để rèn luyện các kỹ năng khi tiến hành dạy học môn KHXH theo chương trình Giáo dục phổ thông mới [8; tr.37-41], [3, tr. 1-5], [9],... Như vậy, qua nghiên cứu của các nhà khoa học trong và ngoài nước có thể thấy rằng dạy học tích hợp là định hướng dạy học giúp HS phát triển khả năng huy động tổng hợp kiến thức, kỹ năng,... thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau để giải

Ngày nhận bài: 9/12/2018. Ngày sửa bài: 25/12/2018. Ngày nhận đăng: 12/1/2019.

Tác giả liên hệ: Hoàng Thị Thanh Giang. Địa chỉ e-mail: thanhgiang.tbu@gmail.com

quyết có hiệu quả các vấn đề trong học tập và trong cuộc sống, được thực hiện ngay trong quá trình lĩnh hội tri thức và rèn luyện kỹ năng; phát triển được những năng lực cần thiết, nhất là NL GQVĐ.

Với định hướng đổi mới tăng cường dạy học tích hợp ở bậc THCS, việc nghiên cứu thực trạng về dạy học tích hợp là vấn đề mang tính thời sự, cấp thiết [6, tr 31-38], [7, tr.125-131]. Bài viết phản ánh kết quả nghiên cứu thực trạng và qua đó thăm dò ý kiến đóng góp của thầy cô và HS về dạy học tích hợp (DHTH) trong môn Địa lí 9 ở trường THCS. Kết quả điều tra, khảo sát là cơ sở đưa ra những kết luận chung cũng như những yêu cầu đặt ra cần giải quyết nhằm nâng cao chất lượng dạy và học môn Địa lí, đặc biệt là việc vận dụng các phương pháp dạy học vào dạy các chủ đề tích hợp liên môn trong môn Địa ở trường THCS.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Mẫu khảo sát

Người nghiên cứu đã tiến hành khảo sát ở 35 trường THCS, thuộc 15 tỉnh thành trong cả nước. Trong đó có 64 phiếu dành cho GV và 300 phiếu dành cho HS. Đây là những phiếu có độ tin cậy cao, do chính các thầy cô trực tiếp đứng lớp giảng dạy môn Địa lí ở trường THCS và HS khối lớp 9 trả lời. (Phát phiếu tại một số trường thuộc tỉnh Sơn La, Hòa Bình, Điện Biên, Lai Châu, Phú Thọ, Thái Nguyên, Tuyên Quang, Lào Cai, Bắc Giang, Hà Nội, Nghệ An, Khánh Hòa, Lâm Đồng, Kon Tum, thành phố Hồ Chí Minh).

Về phương pháp tiến hành: Phát phiếu điều tra, khảo sát ý kiến đối với GV Địa lí và HS khối lớp 9 ở các trường nêu trên.

2.2. Công cụ khảo sát

Công cụ nghiên cứu đối với GV là phiếu khảo sát gồm 17 câu hỏi, nội dung điều tra khảo sát tập trung vào các vấn đề cơ bản sau: tìm hiểu quan niệm giáo viên về các vấn đề như hiểu biết về dạy học tích hợp, mức độ cần thiết của việc dạy học Địa lí theo hướng tích hợp, mức độ GV xây dựng và dạy học theo các chủ đề, thời điểm GV dạy các chủ đề, mức độ GV thường xuyên sử dụng các phương pháp trong dạy học Địa lí nói chung và dạy học Địa lí theo hướng tích hợp nói riêng, những khó khăn của GV khi triển khai dạy học Địa lí theo hướng tích hợp và đề xuất của GV đối với việc xây dựng các chủ đề dạy học tích hợp liên môn đáp ứng yêu cầu đổi mới của SGK.

Đối với HS, công cụ nghiên cứu là phiếu khảo sát gồm 16 câu hỏi, nội dung điều tra khảo sát tập trung tìm hiểu quan niệm, hứng thú của HS với môn Địa lí nói chung và việc dạy học tích hợp theo các chủ đề nói riêng; ý kiến đánh giá của HS về phương pháp dạy của GV và mong muốn của HS để việc dạy và học Địa lí đạt hiệu quả.

2.3. Phương pháp xử lý số liệu

Để đánh giá thực trạng dạy học chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học môn Địa lí ở trường THCS, tác giả tiến hành phương pháp thống kê số liệu theo tỉ lệ % của từng chỉ số và toàn câu hỏi.

2.4. Kết quả khảo sát

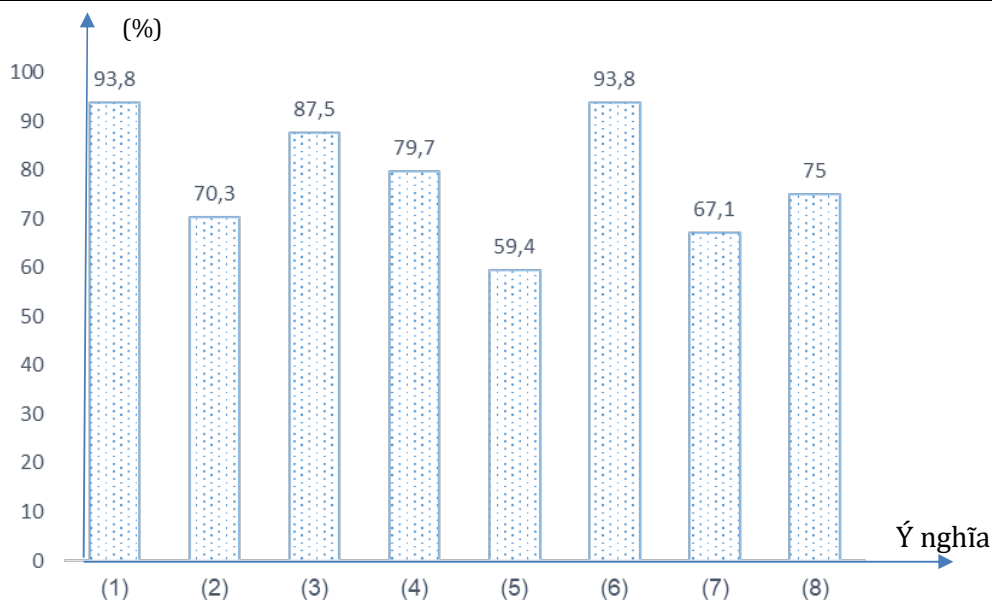
Thông qua điều tra khảo sát ở một số trường THCS trên địa bàn các tỉnh, thành phố, tác giả thu được kết quả như sau:

2.4.1. Đối với giáo viên

- Nhận thức của GV về vai trò, ý nghĩa và bản chất của DHTH liên môn

Bảng 1. Thống kê ý kiến phản hồi của GV về khái niệm dạy học theo chủ đề tích hợp liên môn

<i>Dạy học theo chủ đề tích hợp liên môn là</i>	<i>Số GV lựa chọn</i>	<i>Tỷ lệ %</i>
(1) dạy những nội dung kiến thức liên quan đến hai hay nhiều môn học.	58	90,1
(2) Tổ chức cho học sinh biết tổng hợp kiến thức, kĩ năng ở nhiều môn học để giải quyết các nhiệm vụ học tập, hình thành năng lực giải quyết vấn đề trong thực tiễn.	37	57,8
(3) Phép cộng đơn giản nhiều môn học.	0	0
(4) Sự đặt cạnh nhau một cách đơn giản của các môn học mà không phá vỡ quá nhiều logic nội tại của nội dung khoa học của mỗi môn học.	0	0
(5) Lồng ghép các nội dung cần thiết vào những nội dung vốn có của một môn học.	12	21,9
(6) Việc đưa những vấn đề nội dung của nhiều môn học vào một giáo trình duy nhất trong đó những khái niệm khoa học được đề cập đến theo một tinh thần và phương pháp thống nhất.	10	20,3

Hình 1. Biểu đồ thể hiện ý kiến của GV về ý nghĩa của việc dạy học tích hợp liên môn

Qua phân tích kết quả điều tra, cho thấy phần lớn GV đã hiểu được khái niệm dạy học tích hợp liên môn. Theo đó, các GV hiểu dạy học theo chủ đề tích hợp liên môn là dạy những nội dung kiến thức có liên quan đến hai hay nhiều môn học, tổ chức cho học sinh biết tổng hợp kiến thức, kỹ năng ở nhiều môn học để giải quyết các nhiệm vụ học tập, hình thành năng lực giải quyết vấn đề trong thực tiễn. Tuy vậy, vẫn còn không ít GV hiểu chưa sâu về tích hợp liên môn, còn nhầm lẫn khái niệm tích hợp liên môn với khái niệm tích hợp liên môn (có tới 21,9% số GV được hỏi coi tích hợp liên môn là sự lồng ghép các nội dung cần thiết vào những nội dung vốn có của một môn học).

Đối với câu hỏi khảo sát: “Theo thầy/cô, quan điểm DHTH liên môn có ý nghĩa như thế nào?”, kết quả khảo sát thể hiện ở Biểu đồ hình 1.

Trong đó:

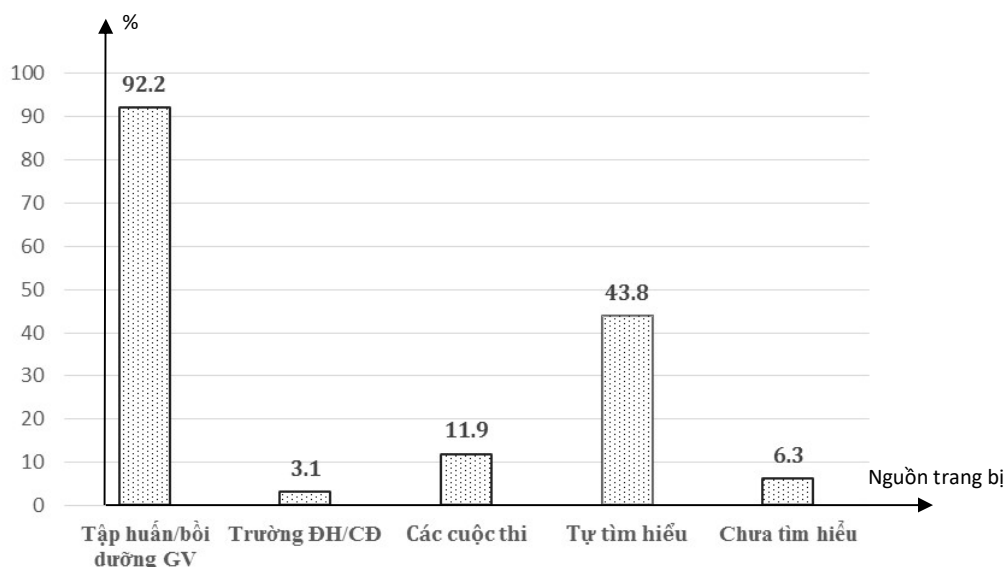
- (1) Là cần thiết giúp phát triển tư duy, giải quyết vấn đề cho học sinh một cách hiệu quả.
- (2) Làm cho nội dung dạy học sinh động, hấp dẫn, HS dễ nhớ bài và khắc sâu kiến thức.
- (3) Tăng hứng thú học tập cho HS thông qua giải quyết các tình huống thực tiễn, vận dụng vào các tình huống có ý nghĩa.
- (4) Tránh được sự trùng lặp về kiến thức và kỹ năng giữa các bộ môn.
- (5) Dạy học tích hợp làm cho quá trình học tập trở nên có ý nghĩa và có tính mục đích rõ ràng hơn.
- (6) Là phương pháp cốt lõi giúp tạo ra năng lực cho HS.
- (7) Là phương tiện để tạo tình huống có vấn đề trên lớp bằng các câu hỏi tích hợp; tăng cường hoạt động tích cực của HS.
- (8) Góp phần nâng cao năng lực GV, đáp ứng chuẩn nghề nghiệp GV trong bối cảnh đổi mới nền giáo dục theo hướng toàn diện và hiện đại.

Kết quả cho thấy phần lớn GV đều đánh giá cao vai trò của DHTH liên môn (các lựa chọn đều đạt tỉ lệ trên 50%). Đa số các thầy cô đều ủng hộ chủ trương thực hiện và khẳng định sự cần thiết phải xây dựng và tổ chức DHTH các chủ đề liên môn trong dạy học Địa lí: 93,8% GV đều khẳng định DHTH liên môn là phương pháp cốt lõi giúp tạo ra năng lực cho HS, cần thiết giúp phát triển tư duy tổng hợp và giải quyết vấn đề cho HS một cách hiệu quả; góp phần phát triển hứng thú học tập cho HS thông qua giải quyết các tình huống thực tiễn, vận dụng vào các tình huống có ý nghĩa (87,5%); tránh được sự trùng lặp về kiến thức và kỹ năng giữa các bộ môn (79,7%). Ngoài ra, DHTH giúp cho quá trình học tập trở nên có ý nghĩa hơn và có tính mục đích rõ ràng hơn; là phương tiện để tạo tình huống có vấn đề trên lớp bằng các câu hỏi tích hợp; tăng cường hoạt động tích cực của HS. Như vậy có thể thấy, hầu hết các GV đều đánh giá rất tích cực về DHTH. Kết quả này một lần nữa khẳng định lại ý nghĩa của quan điểm dạy học này, là thông tin quan trọng để đẩy mạnh hơn nữa việc tổ chức dạy học tích hợp liên môn trong giảng dạy ở trường phổ thông nói chung và trong dạy học bộ môn Địa lí nói riêng.

- Về cách thức tiếp cận của GV đối với DHTH, kết quả khảo sát cho thấy 93,7% giáo viên đã được tiếp cận với cơ sở lý thuyết liên quan đến DHTH, 6,3% còn lại cho rằng bản thân chưa có hiểu biết và chưa tìm hiểu về DHTH. Số lượng GV chưa hiểu biết, tìm hiểu về DHTH tập trung chủ yếu ở các GV có thâm niên công tác dưới 2 năm.

Bảng 2. Nguồn trang bị kiến thức cơ bản về lý thuyết DHTH

<i>Nguồn trang bị</i>	<i>Số phiếu</i>	<i>Tỉ lệ %</i>
Tập huấn/ bồi dưỡng giáo viên	59/64	92,2
Học ở trường Đại học/Cao đẳng	2/64	3,1
Qua các cuộc thi	7/64	11,9
Tự đọc và tìm hiểu tài liệu qua sách báo, internet	28/64	43,8
Chưa tìm hiểu về dạy học tích hợp	4/64	6,3

Hình 2. Biểu đồ nguồn trang bị kiến thức cơ bản về DHTH cho GV

Như vậy, nhìn vào bảng số liệu và biểu đồ Hình 2, có thể thấy các kiến thức cơ bản về DHTH chủ yếu được trang bị từ các chương trình tập huấn, bồi dưỡng GV. Theo trình tự tổ chức, Bộ giáo dục và Sở giáo dục triển khai tập huấn bồi dưỡng cho các cán bộ cốt cán của các tỉnh, thành phố. Sau tập huấn, Phòng giáo dục chịu trách nhiệm trực tiếp trong việc triển khai các quy chế, văn bản, thông tư... cho GV THCS, các cán bộ cốt cán, chủ chốt đã được tập huấn chịu trách nhiệm chính trong việc triển khai lại cho toàn bộ cán bộ GV cấp dưới. Số lượng GV tham gia từ 2 buổi tập huấn trở lên chiếm đến 56,3%.

Đề án “Đổi mới chương trình và SGK Giáo dục phổ thông sau năm 2015” được Chính phủ giao cho Bộ GD&ĐT xây dựng. Đến giai đoạn hiện nay, định hướng đổi mới này đang từng bước được hoàn thiện và triển khai thí điểm. Chính vì vậy, vai trò chủ yếu trong việc trang bị kiến thức cơ bản về DHTH cho GV, trong khi tại các cơ sở đào tạo GV, các trường đại học và cao đẳng, có vai trò rất thấp trong việc đào tạo GV theo định hướng tích hợp (chỉ 3,1%). Trước đây, các trường CĐ và ĐHSP không có học phần nào liên quan đến DHTH, một số trường hiện nay vẫn không hoặc chưa kịp điều chỉnh, bổ sung môn học liên quan vào chương trình đào tạo. Đây là một hạn chế lớn, đòi hỏi các trường sư phạm cần nhanh chóng tiến hành điều chỉnh khung chương trình, bổ sung các môn học

cụ thể liên quan đến đổi mới chương trình giáo dục phổ thông, dạy học tích hợp trong đào tạo giáo viên.

Bên cạnh những nguồn trang bị kiến thức nói trên, có tới 43,8% ý kiến đồng ý cần tự đọc và tìm hiểu tài liệu qua sách báo, internet và các nguồn thông tin khác. Đây là một con số đáng mừng, thể hiện sự quan tâm của số lượng lớn GV Địa lí với DHTH nói riêng và với việc đổi mới trong công tác giáo dục nói chung; đồng thời là dấu hiệu khả quan tạo thuận lợi cho DHTH ở trường phổ thông đạt hiệu quả tốt.

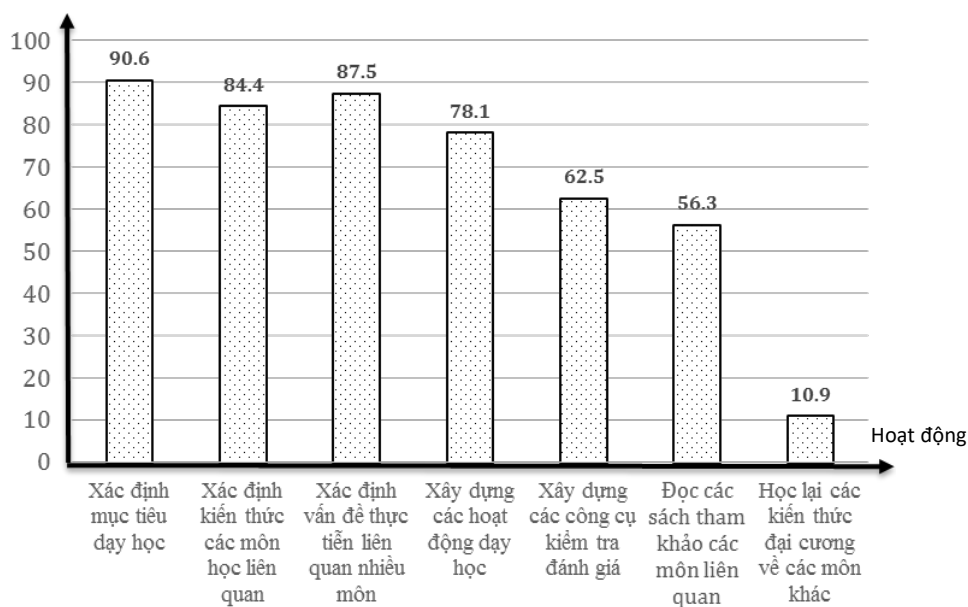
- Về tình hình triển khai DHTH trong dạy học Địa lí lớp 9, tác giả thu được kết quả cụ thể như sau:

Bảng 3. Tình hình triển khai DHTH trong môn Địa lí lớp 9 ở trường THCS

STT	Nội dung	Mức độ triển khai (%)		
		Không bao giờ	Thỉnh thoảng	Thường xuyên
1	DHTH thông qua bài học, tiết học trên lớp	0	71,9	28,1
2	DHTH thông qua các tình huống học tập, thực tiễn	23,4	70,3	6,3
3	Dạy học lồng ghép/liên hệ (mức thấp)	1,6	54,6	43,8
4	Dạy học vận dụng kiến thức liên môn – tức là các môn học được dạy riêng rẽ, cuối kì/năm sẽ có ứng dụng vào thực tiễn nhằm giúp HS xác lập được các mối liên hệ.	28,1	56,3	15,6
5	Dạy học hòa trộn (mức cao) là tiến hành dạy “không môn học”, tức là kiến thức trong bài học không thuộc về riêng môn học nào mà là kiến thức chung thuộc nhiều môn học khác nhau.	96,9	3,1	0

Từ kết quả trên, tác giả rút ra một số nhận xét như sau: Về mức độ DHTH liên môn: GV thường xuyên áp dụng ở mức độ lồng ghép/liên hệ (mức thấp) với tỷ lệ 43,5% tổng số GV được hỏi. Dạy học ở mức cao (Hòa trộn) và mức vừa (Liên môn) chưa được vận dụng thường xuyên với tỷ lệ thấp hơn nhiều (15,6% ở mức vừa và 0% ở mức cao). Các chủ đề mà các thầy cô lựa chọn chủ yếu là các chủ đề tích hợp nội môn (Đồng bằng Sông Hồng, Bắc Trung Bộ...) và lồng ghép các nội dung giáo dục dân số và sức khỏe sinh sản, giáo dục môi trường... Có một số trường ở Lào Cai, Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh có định hướng và đã áp dụng DHTH một số chủ đề liên môn nhưng mới chỉ dừng lại ở chương trình địa lí lớp 6 và lớp 7. Về hình thức DHTH liên môn, GV chủ yếu dạy học thông qua các bài học, tiết học trên lớp, ít khi tổ chức DHTH thông qua các tình huống học tập, thực tiễn.

Để tổ chức hoạt động dạy học chủ đề tích hợp, hầu hết các GV đều lựa chọn thực hiện việc xác định mục tiêu dạy học (90,6%), xác định kiến thức các môn học liên quan; cần phải xác định vấn đề thực tiễn liên quan nhiều môn (84,4%) và xây dựng các hoạt động dạy học (87,5%), xây dựng các công cụ kiểm tra đánh giá (62,5%) và đọc các sách tham khảo các môn liên quan (56,3%).

Hình 3. Biểu đồ thể hiện ý kiến của GV về các hoạt động cần thực hiện khi tổ chức hoạt động dạy học chủ đề tích hợp

Chỉ có một số ít GV cho rằng GV khi tổ chức dạy học chủ đề tích hợp liên môn cần phải học lại các kiến thức đại cương về các môn khác (10,9%). Như vậy, về cơ bản các thầy cô đều xác định được rõ những nhiệm vụ cần thực hiện khi tổ chức xây dựng và dạy học chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học Địa lí THCS.

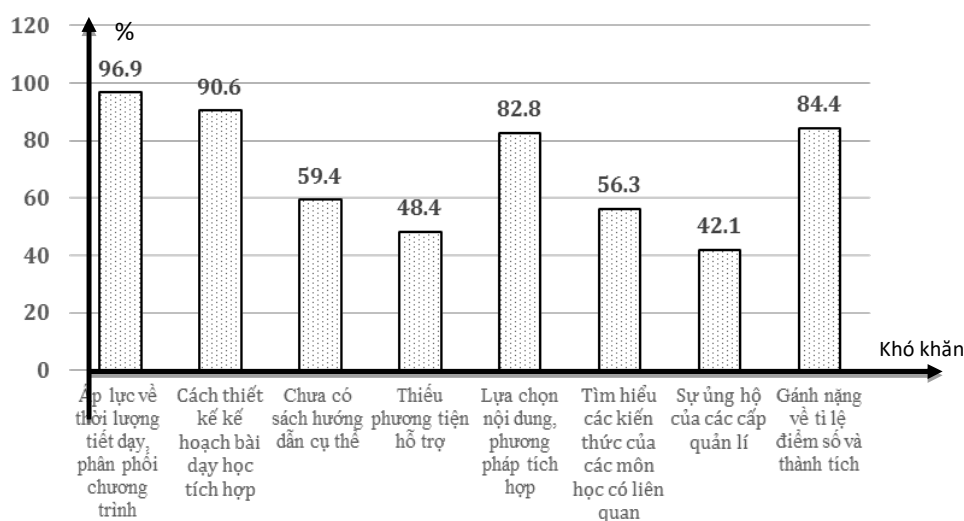
- Thuận lợi, khó khăn và một số kiến nghị, đề xuất trong quá trình tổ chức DHTH trong môn Địa lí 9 – trường THCS

+ Kết quả điều tra cho thấy GV cũng quan tâm đến những vấn đề về đổi mới và cụ thể là dạy học theo chủ đề và dạy học theo chủ đề tích hợp liên môn. Mức độ GV rất quan tâm chiếm tới 37,5%, và không có GV nào thể hiện sự không quan tâm đến việc DHTH trong môn Địa lí lớp 9.

+ Về cơ sở vật chất và mức độ sử dụng: 93,8% GV được hỏi đều khẳng định số máy tính, máy chiếu và hệ thống bản đồ, atlas, tranh ảnh của các trường đều đủ so với yêu cầu giảng dạy bộ môn và các thầy cô cũng thường xuyên sử dụng các phương tiện, thiết bị này trong dạy học Địa lí. Mức độ sử dụng thường xuyên nhất là các biểu đồ, át lát, tranh ảnh (98,4%), thứ 2 là máy tính, máy chiếu và các loại bài giảng điện tử (81,2%). Đây là cơ sở vật chất quan trọng để thực hiện những hình thức, phương pháp dạy học phù hợp với bài dạy học tích hợp theo chủ đề liên môn trong Địa lí lớp 9 THCS.

Trong điều kiện cơ sở vật chất của đa số các trường THCS hiện nay ở Việt Nam, các GV đều xác định hình thức dạy học phù hợp và có tính khả thi trong dạy học chủ đề là tổ chức ngoại khóa (96,9%) và DH dự án (93,4%). Một số GV cho rằng có thể sử dụng các câu lạc bộ Địa lí, tổ chức các game show để tổ chức dạy học các chủ đề tích hợp trong môn Địa lí (36%). Đa phần các GV đều khẳng định dạy học theo tiết phân công là hình thức tổ chức không phù hợp.

+ Về tính khả thi của dạy học theo chủ đề đối với chương trình giáo dục THCS hiện hành đa số GV đều cho rằng có thể thực hiện được nhưng tương đối khó khăn (87,5%). Những khó khăn được các GV lựa chọn nhiều nhất khi tổ chức DHTH theo chủ đề là vấn đề thời gian (96,9%), khó khăn trong việc thiết kế kế hoạch bài dạy học tích hợp liên môn; lựa chọn nội dung, phương pháp tích hợp và gánh nặng về điểm số và thành tích do kì thi hiện nay ít câu hỏi kiến thức liên môn cũng là một trong những khó khăn lớn đối với GV khi thực hiện tổ chức DHTH theo chủ đề (trên 80%).

Hình 4. Khó khăn lớn nhất mà GV gặp phải khi tổ chức dạy học tích hợp theo chủ đề

Trong chương trình giáo dục THCS môn Địa lí hiện hành, việc DHTH theo chủ đề khó thực hiện được chủ yếu do chương trình, thời gian cứng cho từng tiết học, cho từng năm học khó thay đổi. Nhận xét của phần lớn GV là chính xác. Tuy nhiên, khó khăn này sẽ từng bước được khắc phục với sự thay đổi chương trình, SGK trong thời gian sắp tới, theo định hướng chương trình giáo dục phổ thông tổng thể sau năm 2015. Đặc biệt, với sự điều chỉnh về mục tiêu, chương trình dạy học, hình thức kiểm tra đánh giá sẽ thay đổi phù hợp theo hướng phát triển năng lực người học.

+ Những đề xuất để nâng cao hiệu quả của DHTH liên môn trong môn Địa lý 9 – THCS.

Để tổ chức thành công dạy học theo chủ đề, các thầy cô giáo hoàn toàn nhất trí cần phải có sự chuẩn bị về lựa chọn phương pháp dạy học phù hợp, nội dung dạy học cần có kế hoạch chi tiết (95,3%), nội dung hấp dẫn, thiết thực, bổ ích (89,1%). Ngoài ra, GV cũng cần phải chú ý tới lựa chọn các hình thức kiểm tra đánh giá phù hợp (65,6%) và xác định các năng lực cần đạt đối với HS khi hoàn thành chủ đề dạy học (57,8%).

Từ thực tiễn dạy học Địa lí ở trường phổ thông và định hướng tổ chức DH tích hợp theo chủ đề liên môn, các GV đều đưa ra những kiến nghị đề xuất cần hoàn thiện bổ sung trong thời gian tới, giúp các thầy cô thực hiện dễ dàng và thuận lợi hơn. Cụ thể là:

Đa số các thầy cô đề xuất cần thay đổi chương trình giáo dục phổ thông một cách linh hoạt hơn, thêm đất và thêm thời gian cho việc DHTH theo các chủ đề liên môn; bổ sung các bài thiết kế mẫu về các chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học Địa lí 9; cần có những hướng dẫn cụ thể về quy trình và cách thức xây dựng nội dung tích hợp, hướng dẫn

phương pháp tổ chức dạy học tích hợp theo chủ đề; một số thầy cô cho rằng cần phải tổ chức nhiều hơn và hiệu quả, có chất lượng hơn các buổi tập huấn về DHTH theo chủ đề, có thêm tài liệu tham khảo về lý thuyết DHTH, kiến thức về các chủ đề tích hợp và cần bổ sung thêm cơ sở vật chất kỹ thuật cho việc đổi mới phương pháp dạy học tích cực, phù hợp với DHTH, đặc biệt là bổ sung thêm máy tính, máy chiếu...

2.4.2. Về phía Học sinh

- *Mức độ quan tâm của HS đối với môn Địa lí:* Trong tổng số 300 HS được hỏi, đa phần các em đều trả lời là rất thích (24,3%) và thích học môn Địa lí (72%), với lý do được lựa chọn nhiều nhất là môn Địa lí cung cấp nhiều kiến thức bổ ích, phong phú về nhiều lĩnh vực, về các quốc gia trên thế giới (63,0%); một số em thích vì Địa lí dễ học (14%), điểm cao (21,3%). Có một số ít em không thích (1,7%) và cảm thấy bình thường (2,3%) đối với môn Địa lí. Tương ứng với hứng thú của các em đối với môn địa lí, tỷ lệ các em học môn Địa lí để tìm hiểu, giải thích các hiện tượng xung quanh và học để biết cũng chiếm đa số (84%). Những con số trên đã phản ánh mức độ quan tâm của các em HS đối với môn Địa lí trong Nhà trường. Phần lớn các em có hứng thú với môn Địa lí, muốn học Địa lí để biết thêm các thông tin, tìm hiểu và giải thích được các hiện tượng Địa lí xung quanh. Đây là điều kiện thuận lợi để tiến hành đổi mới trong dạy học Địa lí ở trường phổ thông.

- *Khả năng vận dụng kiến thức liên môn để giải quyết các tình huống trong học tập và thực tiễn của HS:*

Yêu cầu: Sử dụng kiến thức của nhiều môn học khác nhau, em hãy giải thích câu tục ngữ “Lúa chiêm lấp ló đầu bờ/Hễ nghe tiếng sấm phất cờ mà lên”. Đa phần các em HS không thấy được mối quan hệ kiến thức giữa các môn học với nhau mà chỉ dừng lại ở nhận biết sự phát triển nhanh của lúa sau những trận mưa giông. Gần như không có HS nào giải thích được câu tục ngữ bằng kiến thức vật lí, giải thích rõ hiện tượng sấm chớp, hay những phản ứng khi có sấm sét xảy ra...

Yêu cầu: Bằng những kiến thức các môn học, em hãy thuyết trình, hùng biện cho mọi người, nhất là các bạn HS thấy được vai trò của nguồn nước và tác hại của việc môi trường nước bị ô nhiễm. Bài thuyết trình của các em HS đều viết rất chung chung, thiếu những lập luận và cơ sở khoa học, đặc biệt không có sự liên hệ kiến thức các môn học để giải quyết tình huống trên, như sử dụng kiến thức sinh học để thuyết minh về thành phần nước trong cấu tạo cơ thể (nước chiếm tới 65 – 70% trọng lượng cơ thể con người), vai trò của nước trong điều hòa cơ thể cũng như những biện pháp khoa học bảo vệ nguồn nước; lấy kiến thức từ chương trình Địa lí lớp 9 và Atlas để thuyết minh về sự ảnh hưởng của vị trí địa lí của các dòng sông tới sự phát triển kinh tế quốc dân; mạng lưới sông ngòi dày đặc ở đồng bằng sông Hồng và sông Cửu Long là nhân tố quan trọng phát triển sản xuất lúa; tích hợp kiến thức môn Giáo dục công dân có vai trò to lớn trong việc giáo dục nâng cao trách nhiệm của mọi người đến việc bảo vệ môi trường nước...

Như vậy, khi đặt HS vào giải quyết các tình huống học tập cụ thể, HS không biết huy động các kiến thức của các môn học để giải quyết vấn đề đặt ra. Điều này phản ánh rõ ràng thực trạng dạy và học các bộ môn còn thiếu liên kết, rời rạc, năng lực vận dụng kiến thức tổng hợp để giải quyết các tình huống thực tiễn còn nhiều hạn chế.

- Khi được hỏi đa phần các em lựa chọn câu trả lời “thỉnh thoảng” cho câu hỏi về việc GV có sử dụng kiến thức của các môn học khác để nghiên cứu Địa lí và trả lời các

câu hỏi liên quan đến thực tế (221/300HS). Vẫn còn tới 26/300 HS lựa chọn GV không bao giờ sử dụng kiến thức của các môn học khác. Về thái độ giải quyết vấn đề liên quan đến thực tiễn của HS: Có 131/300 HS chọn thái độ “tích cực, chủ động”, 164 /330 em chọn “thỉnh thoảng”. Và đặc biệt, khi được hỏi về mong muốn được học các kiến thức tích hợp liên môn trong môn Địa lí, có đến 157/300 HS chọn “rất mong muốn”, 128/300 HS chọn “có”. Điều này chứng tỏ các em có thái độ tích cực và rất mong muốn việc học Địa lí gắn liền với các môn học khác và các kiến thức gắn với thực tế cuộc sống. Đây là thuận lợi quan trọng góp phần thành công của việc tổ chức dạy học chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học Địa lí lớp 9 ở trường THCS.

3. Kết luận

Kết quả khảo sát và đánh giá thực trạng tổ chức dạy học chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học Địa lí lớp 9 ở trường THCS cho thấy phần lớn GV đã có những hiểu biết cơ bản về sự cần thiết phải DHTH; hiểu các khái niệm, nguyên tắc, quan điểm và các hình thức DHTH. Đa phần HS hứng thú với các bài giảng Địa lí, nhất là các tiết học đổi mới, có sử dụng PPDH tích cực. Phương tiện kỹ thuật dạy học ở các trường phổ thông đảm bảo đủ, được nâng cấp cả về số lượng và chất lượng. Tuy nhiên, những nhận thức của GV còn ở mức độ chung chung, chưa phân biệt được các hình thức tiến hành DHTH và việc áp dụng dạy học các chủ đề tích hợp liên môn mới dừng lại ở việc tham gia các cuộc thi do bộ GD&ĐT tổ chức. DHTH là xu hướng dạy học tích cực trên thế giới, là yêu cầu cấp bách của nền giáo dục Việt Nam nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục – đào tạo nước nhà. Qua việc nghiên cứu, phân tích thực trạng việc tổ chức dạy học chủ đề tích hợp liên môn trong dạy học Địa lí lớp 9 – THCS sẽ cho phép chúng ta có nhìn nhận đúng đắn, từ đó có những giải pháp phù hợp, tích cực nhằm nâng cao chất lượng dạy – học bộ môn ở trường THCS, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục trong giai đoạn mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2014. *Tài liệu tập huấn dạy học tích hợp ở trường trung học cơ sở, trung học phổ thông*. Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội, tr.11.
- [2] Nguyễn Phúc Chính, 2013. *Vận dụng quan điểm tích hợp trong dạy học ở trường Trung học Phổ thông*. Tạp chí Giáo dục, số 296, tr.51-52.
- [3] Nguyễn Anh Dũng, Đào Thái Lai, 2013. *Đề xuất phương án tích hợp và phân hoá trong chương trình giáo dục phổ thông sau năm 2015*. Tạp chí Giáo dục, số 301, tr. 1-5.
- [4] Trần Bá Hoàn, 2010. *Đổi mới phương pháp dạy học, chương trình và sách giáo khoa*. Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [5] Hà Thị Lan Hương, 2013. *Xu hướng tích hợp trong xây dựng chương trình các môn khoa học tự nhiên của các nước trên thế giới và khả năng áp dụng vào thực tiễn giáo dục Việt Nam*. Tạp chí Giáo dục và Xã hội, số 29 (90), tr. 44.
- [6] Trương Thị Thanh Mai, Lê Thanh Huy, 2015. *Thực trạng và giải pháp dạy học tích hợp các môn khoa học tự nhiên ở cấp THCS hiện nay*. Tạp chí khoa học Đại học Sư phạm Hà Nội số 6, tr 31-38.
- [7] Ngô Minh Oanh, Trương Công Thanh, 2012. *Thực trạng dạy học tích hợp và phân hóa hiện nay – Đề xuất cho giáo dục phổ thông Việt Nam sau 2015*, Hội thảo dạy học tích

hợp, dạy học phân hóa. Trường Đại học sư phạm thành phố Hồ Chí Minh, 01/12/2014, Viện nghiên cứu Giáo dục, tr.125-131.

- [8] Cao Thị Thặng, 2010. *Xây dựng chủ đề tích hợp liên môn Vật lý - Hóa học - Sinh học và thử nghiệm phương pháp dạy học theo dự án ở trường phổ thông cơ sở thực nghiệm*. Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 56, tr. 37-41
- [9] Trần Thị Thanh Thủy (chủ biên), 2016. *Dạy học tích hợp phát triển năng lực của học sinh* (quyển 2). Nxb Đại học sư phạm Hà Nội.

ABSTRACT

The reality of organizational learning for integration of teaching geography in grade 9 at secondary schools

Hoang Thi Thanh Giang

Department of History - Geography, Tay Bac University

The paper presents the current situation of awareness and the process of organising integrated teaching in Grade 9 Geography at secondary schools. The results show that the majority of teachers have developed a basic understanding of the need for case study; understood concepts, principles, perspectives and forms of interactive teaching. Most students are interested in Geography lectures, especially new lessons, using positive teaching methods. However, the organization of teaching has only been at a low level (integrated /contacted), whereas the pressure on teaching period, and program distribution are still large ... The research on the above situation is an important basis for researchers to make assessments, specific measures affecting teaching process, and contribute to improve the quality of teaching and learning subjects.

Keywords: integrated teaching, interdisciplinary integration topic, teaching situation, grade 9 geography.